

„Nazywam się Milijon” – egotyczne przesłanie Konrada

Bibliografia:

- Źródło: Roman Zmorski, *Wieszcz*, [w:] *Cyganeria Warszawska*, oprac. Stefan Kawyn, Wrocław 1967, s. 108.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady*, cz. III, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995, s. 143–146.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady*, cz. III, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995.
- Źródło: Zofia Stefanowska, *Posłowie do Dziadów*, [w:] Adam Mickiewicz, *Dziady*, Warszawa 1973.
- Źródło: Johann Wolfgang Goethe, *Prometeusz*, [w:] Johann Wolfgang Goethe, *Dzieła wybrane*, t. 1, oprac. Stefan Kaszyński, tłum. Leopold Staff, Poznań 2002.

„Nazywam się Milijon” – egotyczne przesłanie Konrada

Zesłanie studentów, Jacek Malczewski, 1891

Źródło: Jacek Malczewski, domena publiczna.

Mickiewiczowski Konrad stał się symbolicznym bohaterem Polaków głównie z uwagi na swoje polityczne intencje. Spróbujmy potraktować go jak jednego z nas i zastanowić się nad psychicznymi możliwościami młodego człowieka, któremu historia dała szansę nadzwyczajnej samorealizacji. Zastanów się, czy w sytuacji ekstremalnego zagrożenia (życia, rodziny, ojczyzny) byłoby cię stać na złożenie ofiary na miarę Konrada? A może dzisiaj ofiara własnego życia nie jest koniecznością?

” Adam Mickiewicz

Dziady, cz. III

Człowieku! gdybyś wiedział jaka twoja władza!
Kiedy myśl w twojej głowie, jako iskra w chmurze,
Zabłyśnie niewidzialna, obłoki zgromadza
I tworzy deszcz rodzajny lub gromy i burze [...].

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady, cz. III*, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995, s. 143–146.

Już wiesz

1. Przeczytaj III cz. *Dziadów* Adama Mickiewicza.
2. Wyszukaj w słowniku wyrazów obcych, z jakim zespołem cech charakterologicznych wiąże się postawa egotyzmu.
3. Na podstawie III cz. *Dziadów* wynotuj informacje na temat Gustawa-Konrada.

O dziele

Dziady są dramatem Adama Mickiewicza (autor umieścił w podtytule termin *Poema*), uznanym za **arcydzieło narodowe**. Utwór powstawał w latach 1820-1832.

Pierwsza (nieukończona) jego część opatrzona podtytułem *Widowisko* nie została ogłoszona drukiem za życia autora. Tak zwane *Dziady wileńsko-kowieńskie* (cz. II i IV połączone balladą *Upiór*) powstawały w latach 1820-1823 w Wilnie i Kownie i wydane zostały wraz z *Grażyną* w II tomie *Poezyj*. *Dziady drezdeńskie* (cz. III, zakończona *Ustępem: Droga do Rosji, Przedmieścia stolicy, Petersburg, Pomnik Piotra Wielkiego, Przegląd wojska*,

Ekspozycja przedstawiająca wyobrażenie celi Konrada w byłym klasztorze bazylianów w Wilnie

Źródło: Aphranus, licencja: CC BY-SA 3.0.

Oleszkiewicz) opublikowano w 1832 roku. *Dziady. Widowisko* ukazały się w zbiorowym wydaniu *Pism Mickiewicza* (1860).

Kompozycja utworu sprawia wrażenie fragmentarycznej, lecz stanowi konstrukcję zwartą, ukazującą dzieje jednego bohatera (wyrażającego indywidualny światopogląd) na tle wieloznacznej rzeczywistości. Wszystkie partie *Dziadów* łączy tytułowy ludowy obrzęd (sposób jego ujęcia w każdej części jest inny).

Osoba głównego bohatera spaja wszystkie partie dramatu. W każdej części występuje on jednak w innej postaci. **Konrad przechodzi wyraźną ewolucję**, podlega przeobrażeniom, które można ułożyć w spójny plan linearny.

W **II cz. *Dziadów*** Adam Mickiewicz ukazał ludową wizję życia pozagrobowego. Biesiadę duchów (prezentujących moralny ład świata) w obrzędowej kaplicy w wieczór zaduszny przerywa wyłaniająca się spod ziemi zjawa upiора — żywego trupa, umarłego zamkniętego i cierpiącego w swym ludzkim ciele. Ten zdumiewający bohater w śmiertelnej koszuli i z krwawą pręgą na piersi jest zawieszony między czyścim a piekłem. Jako nieproszony gość nie powinien mieć wstępu do przestrzeni usakralizowanej.

W **IV cz. *Dziadów*** ponownie tajemniczy bohater (obrzędowa zjawa) przychodzi do chaty greckokatolickiego duchownego, odmawiającego modlitwę za zmarłych. Izbę oświetlają trzy światła, które (według wierzeń wschodniosłowiańskich) torują drogę duszom zmarłych. Ksiądz sceptycznie odnosi się do obrzędów ludowych — wręcz zakazuje podobnych praktyk. Nie rozpoznaje tajemniczego gościa-upiора (w którym postrzega zbłąkanego szaleńca). W sposób intuicyjny identyfikują go dzieci, którym romantycy przypisywali nadprzyrodzone zdolności jasnowidzenia i przeczuwania problemów metafizycznych. Bohater IV cz. *Dziadów* (upiór Gustawa) jest uosobieniem romantycznego poety, toczącego spór ze światopoglądem oświeceniowym. Zarzuca filozofii XVIII-wiecznej próbę narzucania zracjonalizowanego porządku fizyczno-moralnego. Sugeruje istnienie dynamicznego wszechświata, polemizuje z oświeceniową wizją kosmosu-zegara, regulowanego przez Boga filozofów — Wielkiego Zegarmistrza. Wierzy, że poznanie naukowe ma swoje granice, a rzeczywistość duchowa i fizyczna łączą się w spójną całość.

W **Prologu cz. III** pojawia się młody poeta, uwięziony w celi bazylińskiego klasztoru. Nie jest to już dusza wyrwana z żywego ciała ani upiór – duch, który wstąpił w zmarłego. To żywy człowiek ukazany w konkretnej sytuacji egzystencjalnej. Rozmyślając o odzyskaniu wolności, podlega duchowym transformacjom. Ich symbolicznym aktem jest napis wyryty na ścianie: „*Gustavus obiit [...] hic natus est Conradus*” (Gustaw umarł [...] tutaj narodził się Konrad).

Zadania

Ćwiczenie 1

Połącz pojęcia z ich definicjami.

egotyzm	przesadne okazywanie emocji
egocentryzm	przecenianie swego znaczenia w świecie, ujmowanie rzeczywistości w sposób skrajnie subiektywny
egoizm	zakłęcie mające przewyżżyć wpływ groźnych sił nadprzyrodzonych
egzaltacja	skłonność do nadmiernej koncentracji uwagi otoczenia na własnej osobie
egzorcyzm	przesadna miłość własna

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 2

Zaznacz, która z wymienionych niżej cech **nie** pasuje do postawy Konrada.

☐ egotyzm

☐ egzaltacja

☐ egocentryzm

☐ egzorcyzmowanie

☐ egoizm

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Wskaż bohatera *Dziadów cz. III*, który odprawiał egzorcyzmy.

☐ Wysocki

☐ Literat IV

☐ ks. Piotr

☐ Rollisonowa

☐ Tomasz Zan

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 4

Określ czas wypadków przedstawionych w III cz. *Dziadów*. Z jakimi wydarzeniami historycznymi się łączą?

Ćwiczenie 5

Odpowiedz na pytanie, czy uwięzienie Konrada ma związek z osobistymi przeżyciami Adama Mickiewicza.

Ćwiczenie 6

Przypomnij losy Towarzystwa Filomatów i Filaretów. Napisz jaką rolę w działalności towarzystwa odegrał Nikołaj Nowosilcow?

Opierając się na cytowanych niżej fragmentach III cz. *Dziadów*, wykonaj polecenia:

Ćwiczenie 7

Wyjaśnij, na czym polega samotność w rozumieniu Konrada.

” Adam Mickiewicz

Dziady, cz. III

Scena II, w. 1–10

Samotność – cóż po ludziach, czym śpiewak dla ludzi?

Gdzie człowiek, co z mej pieśni całą myśl wysłucha,

Obejmie okiem wszystkie promienie jej ducha?

Nieszczęsny, kto dla ludzi głos i język trudzi:

Język kłamie głosowi, a głos myślom kłamie;

Myśl z duszy leci bystro, nim się w słowach złamie,

A słowa myśl pochłona, niewidzialną rzeką:

Z drżenia ziemi czyż ludzie głąb nurtu docieką;

Gdzie pędzi, czy się domyślą? –

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady, cz. III*, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995.

Ćwiczenie 8

Wyjaśnij, jaką rolę odgrywa fakt, że bohater jest poetą.

” Adam Mickiewicz

Dziady, cz. III

Scena II, w. 11–20

Pieśni ma, tyś jest gwiazdą za granicą świata!

I wzrok ziemski do ciebie wysłany za gońca,

Choć szklanne weźmie skrzydła, ciebie nie dolata,

Tylko o twoją mleczną drogę się uderzy;

Domyśla się, że to słońca,

Lecz ich nie zliczy, nie zmierzy [...].

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady, cz. III*, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995.

Ćwiczenie 9

Określ, w jakiej roli występuje Konrad i jego twórczość (romantyczna).

” Adam Mickiewicz

Dziady, cz. III

Scena II, w. 27-37

Ja mistrz!

Ja mistrz wyciągam dłonie!

Wyciągam aż w niebiosy i kładę me dłonie

Na gwiazdach jak na szklanych harmoniki kręgach,

To nagłym, to wolnym ruchem

Kręcę gwiazdy moim duchem;

Milijon tonów płynie w tonów milijonie

Każdy ton ja dobyłem, wiem o każdym tonie;

Zgadzam je, dzielę i łączę,

I w tęczę, i w akordy, i we strofy plączę,

Rozlewam je we dźwiękach i w błyskawic wstęgach.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady, cz. III*, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995.

Ćwiczenie 10

Określ, jakie zdolności przypisuje sobie poeta romantyczny. O czym to świadczy?

” Adam Mickiewicz

Dziady, cz. III

Scena II, w. 50–68

Boga, natury godne takie pienie!
Pieśń to wielka, pieśń-tworzenie;
Taka pieśń jest siła, dzielność,
Taka pieśń jest nieśmiertelność!
Ja czuję nieśmiertelność – nieśmiertelność tworzę,
Cóż ty większego mogłeś zrobić, Boże?
Patrz jak te myśli dobywam sam z siebie,
Wcielam w słowa, one lecą,
Rozsypują się po niebie
Toczą się, grają i świecą;
Już dalekie, czuję jeszcze;
Ich wdziękami się lubuję,
Ich okrągłość dłonią czuję,
Ich ruch myślą odgaduję:
Kocham was, me dzieci wieszczę!
Myśli moje! Gwiazdy moje!
Czucia moje, wichry moje!
W pośrodku was jak ojciec wśród rodziny stoję,
Wy wszystkie moje!

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady, cz. III*, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995.

Ćwiczenie 11

Wyjaśnij, czy emocjonalne wyznanie indywidualisty dotyczy wyłącznie jego osoby.

Polecenie 1

Nazwij cztery środki artystycznego wyrazu zastosowane w cytowanym poniżej fragmencie sceny II. Zacytuj je i określ ich funkcję w tej części wyznania Konrada.

” Adam Mickiewicz

Dziady, cz. III

Scena II, w. 106–114

Ale ta miłość moja na świecie,
Ta miłość nie na jednym spoczęła człowieku
Jak owad na róży kwiecie;
Nie na jednej rodzinie, nie na jednym wieku.
Ja kocham cały naród! – objąłem w ramiona
Wszystkie przeszłe i przyszłe jego pokolenia,
Przycisnąłem tu do łona,
Jak przyjaciel, kochanek, małżonek, jak ojciec;
Chcę go dźwignąć, uszczęśliwić,
Chcę nim cały świat zadziwić.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady, cz. III*, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995.

Ćwiczenie 12

Wyjaśnij, skąd podmiot liryczny czerpie siły do swej nadludzkiej misji.

” Adam Mickiewicz

Dziady, cz. III

Scena II, w. 122–130

I Mocy tej nie wziętem z drzewa edeńskiego,
Z owocu wiadomości złego i dobrego;
Nie z ksiąg, ani z opowiadań,
Ani z rozwiązania zadań,
Ani z czarodziejskich badań;
Jam się twórcą urodził:
Stamtąd przyszły siły moje,
Skąd do ciebie przyszły Twoje
Boś i Ty po nie nie chodził: [...]

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady, cz. III*, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995.

Ćwiczenie 13

Zastanów się i napisz czego (lub kogo) Konrad potrzebuje, by w pełni zrealizować swe przesłanie.

Polecenie 2

Przeanalizuj podane wersy sceny II i odpowiedz na pytanie. Z czego wynika przekonanie Konrada o nieśmiertelności? Uzasadnienia poszukaj też w innych scenach dramatu.

” Adam Mickiewicz

Dziady, cz. III

Scena II, w. 170–177

Daj mi rząd dusz! – tak gardzę tą martwą budową,
Którą gmin światem zowie i przywykł ją chwalić,
Żem nie próbował dotąd, czyli moje słowo
Nie mogłoby jej wnet zwalić.
Lecz czuję w sobie, że gdybym mą wolę
Ścisnął, natężył i razem wyświecił,
Może bym sto gwiazd zgasił, a drugie sto wzniecił –
Bo jestem nieśmiertelny! [...]

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady, cz. III*, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995.

Ćwiczenie 14

Zinterpretuj kulminacyjny fragment Wielkiej Improwizacji.

” Adam Mickiewicz

Dziady, cz. III

Scena II, w. 260–269

Nazywam się Milijon – bo za miliony
Kocham i cierpię katusze,
Patrzę na ojczyznę biedną,
Jak syn na ojca wplecionego w koło,
Czuję całego cierpienia narodu,
Jak matka czuje w łonie bole swego płodu.
Cierpię, szaleję – a Ty mądrze i wesoło
Zawsze rządzisz,
Zawsze sądzisz,
I mówią, że Ty nie błądzisz!

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady, cz. III*, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995.

Prometeizm w *Dziadach*

Orzeł pożerający wątrobę Prometeusza, Jacob Jordaens [czyt. jakob jordansz], 1640

Źródło: Jacob Jordaens, olej na płótnie, Wallraf-Richartz-Museum, domena publiczna.

Ćwiczenie 15

Przypomnij mit o Prometeuszu.

Ćwiczenie 16

Uzupełnij brakujące słowa.

Prometeusz – syn tytana [] i Temidy – wykradł niebu [], by przekazać go ludzkości. Wtedy zagniewany Zeus zesłał na ziemię [] (pierwszą kobietę), a wraz z nią same nieszczęścia. Prometeusza ukarał w ten sposób, że przykuł go do skały na Kaukazie, gdzie [] wyszarpywał mu wątrobę. Po latach [] strzałą zabił [] na polecenie Zeusa, któremu tytan wyjawiał tajemnice powierzoną Prometeuszowi przez []: że ktokolwiek z bogów lub ludzi będzie miał syna z nereidą Tetydą, ten syn będzie potężniejszy od ojca. Ostateczne wyzwolenie Prometeusza miało nastąpić wówczas, gdy któryś z nieśmiertelnych zrzeknie się dla niego [].

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Definicja: prometeizm

postawa poświęcenia jednostki w imię dobra ludzkości lub ważnej idei, wiąże się z buntem przeciwko Bogu i z cierpieniem. Postawa prometejska wielokrotnie była realizowana w literaturze. Można ją znaleźć m.in. w twórczości Adama Mickiewicza, Stefana Żeromskiego czy Jana Kasprowicza

Ważne!

Prometeizm Konrada został zaakcentowany już przez Anioła Stróża w *Prologu*, który wskazał 'źródło mętne' jako synonim pokretnych zamiarów i kontrowersyjnych metod bohatera:

Adam Mickiewicz

Dziady, cz. III

Prolog, w. 16–19

Gdy cię noc ukołysała,
Ja nad marzeniem namiętym

Stałem jak lilija biała,
Schylona nad źródłem mętnym.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady*, cz. III, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995.

Ciekawostka

” Zofia Stefanowska

Posłowie do *Dziadów*

Ukoronowaniem galerii romantycznych typów społecznych i wzorów osobowych jest postać i rola wieszcz. W niej znalazł najgłębszą ekspresję romantyczny konflikt jednostki ze światem, bunt i nonkonformizm, ideał „narodowości”, program ocalania indywidualizmu przy jednoczesnym „uspołecznieniu” [...].

Mickiewicz narzucił całej epoce tytaniczny wzór poety proroka, kreatora, nowego Prometeusza, przewodnika duchowego narodu.

Źródło: Zofia Stefanowska, *Posłowie do Dziadów*, [w:] Adam Mickiewicz, *Dziady*, Warszawa 1973.

Zinterpretuj wybrane fragmenty III cz. *Dziadów* i wykonaj polecenia:

Ćwiczenie 17

Wyjaśnij, w jaki sposób Mickiewicz wartościuje postawę prometeizmu Konrada.

” Adam Mickiewicz

Dziady, cz. III

Prolog, w. 39–44

Tyś przyjmował chłostę Boga

Jak dziki męczarnie wroga,

I dusza twa w niepokoju,

Ale z dumą się budziła,

Jakby z niepamięci źródła,

Przez noc cała męty piła.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady, cz. III*, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995.

Ćwiczenie 18

Określ, w jakie szczególne predyspozycje zostaje wyposażony polski Prometeusz.

” Adam Mickiewicz

Dziady, cz. III

Prolog, w. 78–83

Mówią, że senne czucie rozkoszy i kaźni

Jest tylko grą wyobraźni;-

Głupi! Zaledwie z wieści wyobraźnię znają!

Bywałem w niej, zmierzyłem lepiej jej przestrzenie

I wiem, że leży za jej granicą – marzenie.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady, cz. III*, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995.

Ważne!

” Zofia Stefanowska

Posłowie do Dziadów

Przebieg dramatu o chrześcijańskim Prometeuszu dowodzi, że *Dziady* są przewyciężeniem nowożytnego prometeizmu i przywróceniem starożytnemu mitowi religijnej interpretacji na podobieństwo tej, jaką znajdujemy u [Ajschylosa](#). Przełamana została zarówno tendencja bogoburcza prometeizmu [Goethego](#), [Byrona](#) i [Shelleya](#), jak i zbyt pochopne stawianie na równi artysty obok Boga-Stwórcy [...]. W mitie greckim dystans między tytanem a Zeusem jako antagonistami nie jest tak nieskończenie wielki, jak w systemie pojęć chrześcijańskich dystans między Stwórcą a stworzeniem. Prometeusz nie został

stworzony przez Zeusa i należy równie jak Zeus do rzędu istot nadprzyrodzonych i nieśmiertelnych [...]. Przenosząc konflikt prometejskich w sferę pojęć chrześcijańskich, Mickiewicz musiał zbliżyć do siebie człowieka i Boga.

Źródło: Zofia Stefanowska, *Postowie do Dziadów*, [w:] Adam Mickiewicz, *Dziady*, Warszawa 1973.

Ćwiczenie 19

Zinterpretuj słowa słynnej pieśni zemsty w kontekście posłannictwa mitycznego Prometeusza.

” Adam Mickiewicz

Dziady, cz. III

Scena I, w. 467–468

Tak! Zemsta, zemsta, zemsta na wroga,
Z Bogiem, i choćby mimo Boga!

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady, cz. III*, [w:] tegoż, *Dzieła*, t. 3, Warszawa 1995.

Ważne!

Pieśń o zemście wyraża ofiarę buntownika. Jej rytmiczny tok nawiązuje do *Marsylianki* („Niech wraża krew ukoi święty gniew”), a trzykrotne powtórzenie nazwy negatywnego działania, jakim jest zemsta. Stanowi parodię trzykrotnych formuł liturgicznych wznoszonych na chwałę Boga Jedyne w Trójcy i wyraża pochwałę zła, unicestwiającego carski totalitaryzm. Pieśń zemsty kwestionuje chrześcijańskie przykazanie wybaczenia wrogom, dlatego – z punktu widzenia moralności chrześcijańskiej – Konrad wyraża akceptację zła. Apeluje wręcz o czyn kontrowersyjny moralnie. Ksiądz Lwowicz nazwał tę pieśń pogańską, a Kapral – pieśnią szatańską.

Zaraz po tej emocjonalnej eksplozji Konrad wznosi się „między proroki”, by „okiem sokolim” objąć przyszłe losy świata. Przeszkodził mu w tym jednak „kruk olbrzymi”, który płacze jego myśli. **Walka z krukiem** – rozgrywająca się przecież wyłącznie w duszy Konrada – zakończyła się klęską bohatera. Kruk w pismach ojców Kościoła symbolizuje demona lub grzesznika, który pogrążył się w niemoralności i nie chce się nawrócić. Jednakże w *Biblii* kruk występuje również w roli posłannika Boga i tutaj też przybiera taką postać. W spotkaniu z krukiem Konrad jest skonsternowany. Wyobcowany i osamotniony bohater zrównuje się Bogiem, lecz ludzie nie są w stanie do końca pojąć pieśni geniusza, co wywołuje u niego poczucie dumy graniczącej z samouwielbieniem.

Mistyczne zjednoczenie Konrada z narodem polega na tym, że poeta utożsamia się z duchem narodu i jednocześnie duch ten pochłania jego duszę. Ten podwójny cud świadczy o nadprzyrodzonej tożsamości bohatera i narodu. W ten sposób Konrad staje się **figurą narodu**, ale i naród staje się **figurą Konrada**. Konrad cierpi, gdyż chciałby, aby jego przesłanie było zrozumiałe dla ludzkości. Skoro pragnie wydać Bogu „krwawszą bitwę, niżli Szatan”, wciela się w rolę **Prometeusza**, który z miłości do słabych i udręczonych ludzi porwał się na czyn sprzeczny z wolą Zeusa.

Ciekawostka

” Zofia Stefanowska

Posłowie do Dziadów

I oto staje przed Konradem pytanie stare jak ludzkość sama. Dlaczego ludzie cierpią? Czy ich cierpienia mają jakiś sens, czy są tylko grą przypadku? Czy świat jest porządkiem, czy chaosem? A jeśli jest porządkiem, to dlaczego jest to porządek okrutny? Dlaczego Bóg dopuszcza niesprawiedliwość? Jeżeli jest wszechmocny, mógłby urządzić świat lepiej, mógłby urządzić porządek sprawiedliwy. Jeżeli jest wszechmocny, a dopuszcza zło, widocznie los cierpiących stworzeń jest mu obojętny. Widocznie nie jest chrześcijańskim Bogiem, który ukochał człowieka, lecz

tym dalekim obojętnym Bogiem deistów, zimnym mózgowcem, który kiedyś stworzył świat i pozostawił go własnemu losowi. Bogiem, dla którego cierpiąca ludzkość, cierpiący naród to tylko zawiłe zrównanie rachunku.

Źródło: Zofia Stefanowska, *Postowie do Dziadów*, [w:] Adam Mickiewicz, *Dziady*, Warszawa 1973.

Polecenie 3

Przemyśl prowokacyjne dylematy Konrada i spróbuj własnymi słowami wyjaśnić przyczynę jego buntu.

III cz. *Dziadów* pod względem strukturalnym przypomina formę **poematu eksponującego** wartości metafizyczne, z drugiej strony – konstrukcja bohatera obdarzonego zdolnościami profetycznymi oraz fabuła skoncentrowana wokół niego stanowią o kategorii dramatu. Wymowę ideową utworu zdominowały dwa nurty światopoglądowe, charakterystyczne dla pierwszej połowy XIX wieku: **tytanizm** (ujawniający się w *Wielkiej improwizacji*) oraz **mesjanizm** (występujący głównie w *Widzeniu ks. Piotra*). W tle toczy się dyskusja o Polsce i Polakach w niewoli.

W *Wielkiej improwizacji* na plan pierwszy wysuwa się motyw prometeizmu Konrada, wypowiadającego refleksje dotyczące idealnego poety-kreatora, który porównuje się z Chrystusem-wybawicielem – cierpi za miliony, jest osamotniony i niezrozumiany przez tłumy. Charakteryzują go skłonność do marzeń, namiętność, duma, buntowniczność, gdyż nie potrafi pogodzić się z narzuconym losem. Popadł w konflikt z Bogiem, odrzuca poznanie naukowe. Jako poeta obdarzony wyobraźnią zdolny jest przekroczyć granicę, poza którą myśl ludzka nie sięga. Prezentuje postawę pogardy dla niezdolnych zrozumieć jego ideały, a jednocześnie dotkliwie odczuwa swoją samotność. Jest indywidualistą zbuntowanym wobec Boga.

Teksty do wyboru

” Roman Zmorski

Wieszcz

Jam ukochany syn Najwyższego
Jego duch mnie rozpromienia,
W moim ręku berło Jego:
Zmartwychwstania i stworzenia.

Mej potężnej woli władzą
Z zapadłych grobowców łona
Od wieków ległe plemiona
U stóp się moich gromadzą.

Ja nowe światy w nowe stroję cudy,
Na nich nowe stawiam ludy.
One żyją moim życiem,
Serca ich biją mego serca biciem;
Powstają, walczą, nikną przed moimi oczyma,
Moja dłoń ich losy trzyma,
Samowładnie rządzą niemi,
Ja, syn Boga wybrany, wieszcz Jego na ziemi! [...]
A ziemia cała pod stopy moimi!
O złociste wierzchołki pomników jej dumy,
Kał jej z nóg mych obcieram. Osłupiałe tłumy
Gonią za moimi ślady oczyma zlekłymi.

Źródło: Roman Zmorski, *Wieszcz*, [w:] *Cyganeria Warszawska*, oprac. Stefan Kawyn, Wrocław 1967, s. 108.

Przeczytaj fragment wiersza [Romana Zmorskiego](#) i wykonaj polecenia:

Ćwiczenie 20

Przyjrzyj się postawie podmiotu lirycznego i opisz podobieństwa do Mickiewiczowskiego Konrada.

Ćwiczenie 21

Napisz, jakie cele stawia sobie podmiot liryczny w wierszu Romana Zmorskiego. Wyjaśnij, w czym jest podobny do Konrada z *Dziadów*.

” Johann Wolfgang Goethe

Prometeusz

Zakryj swe niebo, Zeusie,
Oparem chmur
I ćwicz się jak pacholę,
Co ścina osty,
Na dębach i gór szczytach!
Tylko mi nie tknij
Mojej ziemi,
Mej chaty, którejś nie zbudował,
I mego ogniska,
Którego żaru
Zawidzisz mi [...].
Jak mam cię czcić? Za co?
Czyś kiedyś uśmierzył cierpienie

Obarczonego?
Czyś kiedyś ukoił łąy
Utrapionego?
Czyż męża ze mnie nie wykuił
Wszechmocny czas
I wieczny los,
Moi władcy, i twoi? [..]
Tu siedzę, kształtuję ludzi
Na własny obraz,
Plemię, co będzie mi równe,
By cierpieć, płakać,
Używać i radować się,
I nie dbać o ciebie
Jak ja!

Źródło: Johann Wolfgang Goethe, *Prometeusz*, [w:] Johann Wolfgang Goethe, *Dzieła wybrane*, t. 1, oprac. Stefan Kaszyński, tłum. Leopold Staff, Poznań 2002.

Polecenie 4

Przeczytaj fragment wiersza [Johanna Wolfganga Goethego](#) w tłumaczeniu Leopolda Staffa, a następnie zastanów się nad różnicą w interpretacji pojęcia prometeizmu przez Goethego (poety preromantycznego) i Mickiewicza.

Polecenie 5

Obejrzyj film Tadeusza Konwickiego *Lawa*. Opowieść o „Dziadach” Mickiewicza (1989). Przedstaw własną krótką koncepcję reżyserską współczesnej filmowej wersji dramatu. Zaproponuj miejsce rozgrywania się wydarzeń, czas, wizję głównego bohatera itd.

Zadaniowo

Polecenie 6

Konrad – Prometeusz czy Syzyf pierwszej połowy XIX wieku? Odwołaj się do całości dramatu i losów mitologicznych bohaterów. Przygotuj tezę wypowiedzi i zredaguj trzy argumenty.

Ćwiczenie 22

W *Dziadach* pojawia się porównanie naszego narodu do lawy. Poszukaj w dramacie, kto i w jakich okolicznościach dokonuje tego porównania. Przeanalizuj znaczenie tych słów w kontekście całego utworu.